



## LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

### PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ MARIJAMPOLĖS PATAISOS NAMUS IR KALĖJIMŲ DEPARTAMENTĄ PRIE TEISINGUMO MINISTERIJOS

2021-05-20 Nr. 4D-2021/1-151  
Vilnius

#### SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą dėl Marijampolės pataisos namų (toliau vadinama ir – MPN, Marijampolės PN) ir Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos (toliau vadinama – Kalėjimų departamentas; KD) pareigūnų veiksmų (neveikimo), dėl galimai netinkamo skundų / prašymų, susijusių su kratos atlikimu jam nedalyvaujant, nagrinėjimo (toliau vadinama ir – Skundas).

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma:

„2020-09-04 kameroje Nr. 6 kur aš atlieku bausmę, man būnant dailės studijoje buvo atlikta krata kameroje bei mano daiktų [...] 2020-09-07 pirmadienį galvojau, kad viską gražins, bet negražino [...] 2020-09-09 Nr. 75/07-88(801) ir 2020-09-14 Nr. 49/07-2129(824) kreipiausi su skundais į Marijampolės įstaigą dėl netinkamai atliktos kratos. Buvo duotas atsakymas 2020-09-29 raštu Nr. 20/07-1860. Pateikiau skundą dėl kratos Kalėjimų departamentui 2020-10-26, o gavau atsakymą tik 2020-12-16 [...]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

#### TYRIMAS IR IŠVADOS

##### *Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės*

4. Seimo kontrolierius 2021 m. vasario 18 d. raštu Nr. 4D-2021/1-151/3D-458 kreipėsi į KD, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2021 m. kovo 1 d. Seimo kontrolierius gavo KD 2021 m. kovo 1 d. raštą Nr. 1S-612.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. „[...] siunčiame Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2020 m. gruodžio 10 d. rašto Nr. 2S-4431 „Dėl skundo-prašymo išnagrinėjimo“ ir 2020 m. lapkričio 11 d. rašto Nr. 2S-4040 „Dėl skundo-prašymo dalies persiuntimo“ bei pareiškėjo X 2020 m. spalio 26 d. skundo kopijas. [...]“;

4.2. Seimo kontrolieriui pateiktas Pareiškėjui adresuotas KD 2020-12-10 raštas Nr. 2S-4431, kuriame nurodyta:

4.2.1. „Skunde-prašyme reiškiate nepasitenkinimą Marijampolės PN administracijos 2020-09-14 atsakymu Nr. 20/07-1793, 2020-09-16 atsakymu Nr. 20/07-1813, 2020-09-29 atsakymu

Nr. 20/071860, 2020-10-09 atsakymu Nr. 20/07-1934, 2020-10-09 atsakymu Nr. 20/07-1913.

Nustatyta, kad 2020-09-08 kreipėtės į Marijampolės PN administraciją su skundais Nr. 49/072073(795), Nr. 49/07-2077(794) ir 2020-09-14 – su skundu Nr. 49/07-2130(823) dėl nesudarytos galimybės paskambinti broliui pasinaudojant vaizdo skambučiu. Jums buvo atsakyta Marijampolės PN administracijos 2020-09-14 raštu Nr. 20/07-1793 ir 2020-09-16 raštu Nr. 20/07-1813“;

4.2.2. Nustatyta, kad kreipėtės į Marijampolės PN administraciją 2020-09-09 su skundu Nr. 75/0788(801) ir 2020-09-14 su skundu Nr. 49/07-2129(824) dėl galimai netinkamai atliktos kratos Jūsų gyvenamoje patalpoje, t. y. nebuvote informuotas apie kratos atlikimą, negalėjote stebėti kratos eigos ir kt., bei galimo daiktų dingimo po kratos. Jums buvo atsakyta Marijampolės PN administracijos 2020-09-29 raštu Nr. 20/07-1860, kuris Jūsų netenkina. Minėtame sprendime nurodyta, kokiais teisės aktais vadovaujantis yra atliekamos kratos, taip pat paaiškinta dėl galimo daiktų dingimo“;

4.2.3. „Nustatyta, kad kreipėtės į įstaigos administraciją 2020-09-02 su prašymu Nr. 49/07-2037 sudaryti galimybę lankyti kompiuterinio raštingumo programą bei galimybės gauti nešiojamą kompiuterį iš laisvės. Jums buvo atsakyta Marijampolės PN administracijos 2020-10-09 raštu Nr. 20/07-1934, kuriuo siūlyta dalyvauti kitose programose, kadangi minėta programa nėra vykdoma“;

4.2.4. „Nustatyta, kad kreipėtės į įstaigos administraciją 2020-09-02 su skundu Nr. 49/07-2038, kuriame, greta kitų nusiskundimų, reiškėte nepasitenkinimą neveikiančiu radijo tašku kameroje. Marijampolės PN administracija savo 2020-10-09 atsakyme Nr. 20/07-1913 nurodė priežastis dėl kurių kyla trikdžiai bei informavo, jog kameroje, atsakymo į skundą pateikimo metu, radijo stočių bei televizijos signalo gedimai pašalinti. Skundo nagrinėjimo metu Kalėjimų departamente buvo gautas Marijampolės PN administracijos raštas (reg. Nr. 9/07-14212/2020-12-09), kuriame nurodyta, jog Jums išduotas naujas radijo imtuvas bei pažymima, jog atsiradusius trikdžius įstaiga šalina per kuo trumpesnę laiką.

Viešojo administravimo įstatymo 8 str. nustatyta, jog individualus administracinis aktas turi būti pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis, o taikomos poveikio priemonės turi būti motyvuotos; individualiame administraciniame akte turi būti aiškiai suformuluotos nustatytos arba suteikiamos teisės ir pareigos ir nurodyta akto apskundimo tvarka; individualus administracinis aktas turi būti pasirašytas jį priėmusio pareigūno ar valstybės tarnautojo arba viešojo administravimo subjekto vadovo, jo pavaduotojo ar įgalioto asmens.

Įvertinus Jūsų skundų ir pateiktų atsakymų turinį darytina išvada, kad Marijampolės PN direktoriaus 2020-09-29 atsakymas Nr. 20/07-1860, 2020-10-09 atsakymas Nr. 20/07-1913 pateikti nepažeidžiant Viešojo administravimo įstatymo 8 str. nustatytų reikalavimų“;

4.2.5. „Taip pat konstatuotina, kad ginčijami Marijampolės PN administracijos 2020-09-14 sprendimas Nr. 20/07-1793, 2020-09-16 sprendimas Nr. 20/07-1813, 2020-10-09 sprendimas Nr. 20/07-1934 neatitinka Viešojo administravimo įstatymo 8 str. nustatytų reikalavimų, kadangi priimti nesivadovaujant išsamumo principu, jie yra nemotyvuoti (jame nenurodytos visos nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybės, apsiribota bendro pobūdžio teiginiais), nepagrįsti teisės aktais. Jūsų skundas šioje dalyje pripažintinas pagrįstu.

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, Marijampolės PN administracijai siūlome pareiškėjo 2020-09-08 skundus Nr. 49/07-2073(795), Nr. 49/07-2077(794), 2020-09-14 skundą Nr. 49/07-2130(823) ir 2020-09-02 prašymą Nr. 49/07-2037 nagrinėti iš naujo, laikantis teisės aktuose nustatytų reikalavimų, atsakyti pareiškėjui bei užtikrinti tinkamą nuteistųjų skundų, prašymų nagrinėjimą įstaigoje.

Atkreipiame Jūsų dėmesį, kad, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 183 straipsnio 1 dalies (viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir

sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui <...>) ir Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 12 dalies (viešojo administravimo subjektų sprendimai turi būti priimami ir įgyvendinami žemiausiu efektyvumą galinčiu užtikrinti viešojo administravimo sistemos lygmeniu) reikalavimais, Jūsų skundo-prašymo dalis dėl galimai neteisėtų pareigūnų veiksmų galimai neišvedant pasivaikščioti, neatnešant spaudos, nesudarant galimybės užsakyti spaudą rusų k., nepateikiant informacijos apie vykstančias laisvalaikio užimtumo priemones, dėl dailės studijos įrengimo Kalėjimų departamento 2020-11-11 raštu Nr. 2S-4040 buvo persiųsta pagal kompetenciją išnagrinėti Marijampolės PN administracijai. Jums buvo atsakyta Marijampolės PN administracijos 2020-12-03 raštu Nr. 20/072323“;

4.2.6. „Savo skunde-prašyme Jūs išdėstote daugiau argumentų, tačiau, Kalėjimų departamento nuomone, jie laikytini pertekliniais, todėl detaliau nedėstyti ir neanalizuojami. Be to, paminėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) ir LVAT praktikoje ne kartą pažymėta, jog nagrinėjant skundą pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama kaip reikalavimas detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą (žr., pvz., EŽTT 1994-04-19 sprendimą *Van de Hurk prieš Olandiją*; 1997-12-19 sprendimas *Helle prieš Suomiją*; 1999-01-21 sprendimas byloje Nr. 30544/96 *Garcia Ruiz prieš Ispaniją* ir kt.; LVAT administracinė byla Nr. A261-3555/2011, administracinė byla Nr. P444-196/2008, administracinė byla Nr. P756-151/2009 ir kt.)“;

4.2.7. „Kalėjimų departamentas atsiprašo, kad Jūsų skundo (reg. Nr. 2G-3250/2020-08-07), kurio nagrinėjimo terminas buvo pratęstas ir apie tai Jūs buvote informuotas raštu, nagrinėjimas Kalėjimų departamente užtruko dėl staigaus COVID protrūkio Resocializacijos skyriuje ir su tuo susijusiu žmogiškųjų išteklių trūkumu. [...]“

5. Seimo kontrolierius 2021-02-18 raštu Nr. 4D-2021/1-1513D-459 kreipėsi į Marijampolės PN administraciją, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2021-02-26 Seimo kontrolierius gavo Marijampolės PN 2021-02-26 raštą Nr. 9/07-2300.

Pateiktame rašte ir papildomuose dokumentuose nurodoma:

5.1. „2020-09-04 pareiškėjo gyvenamojoje kameroje Nr. 6 buvo atlikta neplaninė krata.“

5.2. „Atliekant neplanines kratas pataisos namuose vadovaujamosi Kalėjimų departamento direktoriaus 2020-04-04 įsakymu „Dėl laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir priežiūros instrukcijos patvirtinimo“ Nr. V-88.“

5.3. „Jokie teisės aktai nenumato, jog yra privalomas nuteistojo dalyvavimas atliekant neplanines kratas pataisos namuose.“

5.4. „2020-09-04 buvo surašytas Marijampolės PN Saugumo valdymo skyriaus tarnybinis pranešimas Nr. 58/05-5946.“

5.5. Seimo kontrolieriui pateiktas tarnybinis pranešimas, kuriame nurodyta, kad 2020-09-04 apie 11 val. atlikta krata kameroje Nr. 6. Kratos metu tualete rastas telefonas, dar rasta maždaug 1 metras įvairių laidų. Tarnybiniame pranešime pateikta informacija, kad krata filmuota registratoriumi Nr. 2.

### ***Tyrimui reikšmingi teisės aktai***

6. Europos kalėjimų taisyklėse nustatyta:

„54.8. Kaliniai turi dalyvauti atliekant jų asmeninės nuosavybės kratą, nebent dėl kratos technikos ar galimos grėsmės personalui tai yra uždrausta.“

7. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso:

*125 straipsnis. Nuteistųjų įtraukimas į darbą* – „1. Kiekvienas laisvės atėmimo bausmę atliekantis nuteistasis privalo dirbti, jeigu jam darbą siūlo pataisos įstaigos administracija. Pataisos įstaigos administracija privalo užtikrinti, kad nuteistieji būtų įtraukiami į darbą atsižvelgiant į jų

darbingumą ir, kiek galima, į turimą specialybę. 2. Nuteistieji neįgalieji, sulaukę valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos amžiaus ir ribotai pakaltinami nuteistieji į darbą gali būti įtraukiami tik rašytiniu jų sutikimu, kai yra tam neprieštaraujanti gydytojų išvada ir laisvų darbo vietų. Šių nuteistųjų darbingumo įvertinimo tvarką nustato sveikatos apsaugos ministras. 3. Nuteistiesiems darbą parenka pataisos įstaigos administracija, atsižvelgdama į laisvas pareigas ir darbo vietas“;

*137 straipsnis. Socialinės reabilitacijos tikslai, veiksmai ir priemonės* – „1. Nuteistųjų socialinė reabilitacija grindžiama nuteistųjų nusikalstamo elgesio rizikos valdymu ir atkuriamojo teisingumo įgyvendinimu. 2. Nuteistųjų socialinės reabilitacijos tikslai: 1) mažinti nuteistųjų nusikalstamo elgesio riziką; 2) motyvuoti nuteistuosius ir ugdyti jų gebėjimus socialiai reabilituotis, taip pat savo gyvenimo tikslų siekti teisėtais būdais ir priemonėmis; 3) užtikrinti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimą, nukentėjusio asmens ir nuteistojo sutaikinimą. 3. Nuteistųjų socialinės reabilitacijos veiksmai: 1) nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas; 2) kriminogeninių veiksmų nustatymas; 3) priemonių, kuriomis šalinami kintamieji kriminogeniniai veiksniai, nustatymas ir įgyvendinimas. 4. Nuteistųjų socialinės reabilitacijos metu įgyvendinamos Kalėjimų departamento direktoriaus akredituotos elgesio pataisos programos, taikomos nuteistųjų socialinių įgūdžių lavinimo ir pozityvaus užimtumo priemonės, teikiama pagalba nuteistiesiems sprendžiant asmenines ir socialines problemas, psichologinė pagalba, atliekama individuali ar grupinė psichologinė terapija, taikomos paskatinimo priemonės ir nuobaudos, taip pat kitos priemonės, kurių įgyvendinimas padėtų nuteistiesiems socialiai reabilituotis. [...] 6. Nusikalstamo elgesio rizika vertinama vadovaujantis Kalėjimų departamento direktoriaus aprobuotomis metodikomis ir programomis“;

*183 straipsnis. Bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimas* – „1. Viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjimų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos. [...]“

#### 8. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus įstatymo:

*17 straipsnis. Atsisakymas nagrinėti skundą* – „1. Seimo kontrolierius ne vėliau kaip per 7 darbo dienas nuo skundo gavimo dienos priima sprendimą atsisakyti nagrinėti skundą, apie tai informuodamas pareiškėją, jeigu: [...] 4) skundas tuo pačiu klausimu buvo išnagrinėtas arba yra nagrinėjamas teisme. [...] 4. Jeigu skundo tyrimo metu paaiškėja šio straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės, skundo tyrimas nutraukiamas.“

#### 9. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau vadinama ir – VAI):

*3 straipsnis. Viešojo administravimo principai* – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...] 5) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį; [...] 8) nepiktnaudžiavimo valdžia. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų teisės aktų nustatyta, tikslų; [...] 9) objektyvumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 12) subsidarumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų sprendimai turi būti priimami ir įgyvendinami žemiausiu efektyvumą galinčiu užtikrinti viešojo administravimo sistemos lygmeniu; [...]“;

*10 straipsnis. Administracinių sprendimų priėmimas* – „4. Viešojo administravimo subjektas administracinį sprendimą dėl asmens prašymo ar skundo turi priimti per 20 darbo dienų nuo tokio prašymo ar skundo gavimo dienos. Jeigu prašymas ar skundas gautas po darbo valandų, poilsio ar šventės dieną, jo gavimo diena laikoma po jos einanti darbo diena. Kai dėl objektyvių priežasčių per šį terminą administracinis sprendimas negali būti priimtas, viešojo administravimo subjektas šį terminą gali pratęsti ne ilgiau kaip 10 darbo dienų. Asmeniui apie tokį termino pratęsimą per 5 darbo dienas nuo sprendimo pratęsti terminą priėmimo dienos pranešama raštu ir nurodomos pratęsimo priežastys.[...]“;

*11 straipsnis. Prašymų ir skundų administraciniam sprendimui priimti pateikimas ir nagrinėjimas* – „1. Asmenų prašymus ir skundus viešojo administravimo subjektai nagrinėja pagal Vyriausybės patvirtintas taisykles. [...]“

10. Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875 (toliau vadinama – Taisyklės), nustatyta:

„35. Atsakymai į prašymus parengiami atsižvelgiant į jo turinį:

35.1. į prašymą suteikti administracinę paslaugą – išduoti dokumentą, jo kopiją, nuorašą ar išrašą, patvirtinantį tam tikrą juridinį faktą, – atsakoma suteikiant prašomą administracinę paslaugą arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys;

35.2. į prašymą pateikti institucijos turimą informaciją atsakoma pateikiant prašomą informaciją Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nustatyta tvarka arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys;

35.3. į prašymą priimti administracinį sprendimą – atsakoma pateikiant atitinkamo priimto dokumento kopiją, išrašą ar nuorašą arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys; [...].

[...]

38. Atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priežastys, arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas turi būti informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas. Persiunčiant prašymą ar skundą nagrinėti kitai kompetentingai institucijai ir informuojant apie tai asmenį ar jo atstovą, pranešime asmeniui nurodyti minėtos apskundimo tvarkos nereikia.“

11. Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. balandžio 1 d. įsakyme Nr. V-88 „Dėl Laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir apžiūros instrukcijos patvirtinimo“ (toliau vadinama – Instrukcija) nustatyta:

„139. Siekiant surasti ir paimiti daiktus, nenumatytus suimtiesiems (nuteistiesiems) leidžiamų įsigyti ir turėti daiktų sąrašuose, aptikti pabėgimui rengiamas vietas, surasti įstaigų teritorijose besislapstančius suimtuosius (nuteistuosius), atliekamos suimtųjų (nuteistųjų), įstaigų teritorijų ir patalpų kratos bei apžiūros.

140. Kratas ir apžiūras atlieka įstaigų pataisos pareigūnai, esant tarnybiniam būtinumui suderinus su Kalėjų departamento ar įstaigos direktoriumi ir kitų struktūrų pareigūnai. Kratas ir apžiūras atliekantys pareigūnai privalo būti reiklūs suimtiesiems (nuteistiesiems), korektiški, nežeminti jų garbės ar orumo, negadinti šių asmenų daiktų. Kratos ir apžiūros nakties metu gali būti atliekamos siekiant užtikrinti vidaus tvarką bei užkardyti daromus nusikaltimus bei teisės pažeidimus. Kratų ir apžiūrų metu gali būti naudojamos priemonės, išvardytos šios instrukcijos 22 priede, taip pat pasitelkiami kinologai su tarnybiniais šunimis.

141. Suimtųjų (nuteistųjų), įstaigų teritorijų ir patalpų kratos ir apžiūros gali būti planinės ir neplaninės.

[...]

156. Gyvenamosios, gamybinės zonos teritorijos ir patalpų kratos bei apžiūros atliekamos šia tvarka: 156.1. suimtieji (nuteistieji) sutelkiami atskirose patalpose arba vietose. Bendrųjų kratų metu jiems atliekama dalinė krata; 156.2. apžiūros miegamosios vietos, lovos, patalynė, spintelės ir asmeniniai daiktai ir kita; 156.3. siekiant aptikti daiktus, kurie nenumatyti suimtiesiems (nuteistiesiems) leidžiamų įsigyti ir turėti daiktų sąrašuose, jų laikymo slėptuves, apžiūros sienos, grindys, langai, palangės, ventiliacinės angos, lubos, elektros instaliacijos taškai. Prireikus sienos ir grindys išstuksenamos; 156.4. pagalbinės patalpos (prausyklos, asmeninių daiktų ir maisto produktų saugyklos ir kt.) apžiūros perdodant ten esančius daiktus; [...].

157. Atliekant gyvenamosios patalpos kratą, kratos metu šioje patalpoje esant galimybei paliekamas vienas joje gyvenantis suimtas (nuteistas).“

### *Lietuvos Respublikos teismų praktika*

12. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau vadinama – LVAT):

12.1. 2012-03-01 nutartyje (administracinė byla Nr. A502-1605/2012), be kita ko, nurodyta:

„[...] Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtina atsakingo valdymo (gero administravimo) principą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai, 2004 m. lapkričio 5 d. išvada). Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gegužės 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A10-655/2005). Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau – ir Viešojo administravimo įstatymas) 1 straipsnyje, apibrėžiančiame aptariamo įstatymo paskirtį, nustatyta, jog šis įstatymas sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms; nustato viešojo administravimo principus, viešojo administravimo sritis, viešojo administravimo subjektų sistemą ir administracinės procedūros organizavimo pagrindus; garantuoja asmenų teisę apskusti viešojo administravimo subjektų veiksmus, neveikimą ar administracinius sprendimus, taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų, skundų ir pranešimų nagrinėjimą; įtvirtina kitas asmenų ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje. Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje nurodyta, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo, subsidiarumo ir kitais šioje įstatymo normoje išvardytais principais. Tai reiškia, jog kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma bendrųjų, be kita ko, konstitucinių teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.)“;

12.2. 2009-04-02 nutartyje, priimtoje administracinėje byloje Nr. A756-422/2009, yra nurodęs:

„[...] viešojo administravimo institucijos priimamiems sprendimams (individualiems administraciniams aktams) keliami Viešojo administravimo įstatymo 8 straipsnyje įtvirtinti reikalavimai. Šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad individualus administracinis sprendimas turi būti pagrįstas nustatytais faktais ir teisės aktų normomis, o 2 dalyje nurodyta, kad sprendime turi būti aiškiai suformuluotos nustatytos arba suteikiamos teisės ir pareigos bei nurodyta sprendimo apskundimo tvarka. Šios nuostatos reiškia, kad akte turėtų būti nurodomi pagrindiniai faktai, argumentai ir įrodymai, pateikiamas teisinis pagrindas, kuriuo viešojo administravimo subjektas rėmėsi priimdamas administracinį aktą; motyvų išdėstymas turi būti adekvatus, aiškus ir pakankamas. Ši teisės norma siejama su teisėtumo principu, pagal kurį reikalaujama, kad viešojo administravimo subjektai savo veikla nepažeistų teisės aktų reikalavimų, kad jų sprendimai būtų pagrįsti, o sprendimų turinys atitiktų teisės normų reikalavimus“;

12.3. „LVAT 2005 m. spalio 20 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. AS10-364/2005 yra

nurodęs, kad BVK 183 straipsnio 1 dalyje numatyta bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimo tvarka yra privaloma išankstinio ginčo dėl bausmės vykdančių institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų nagrinėjimo ne per teismą tvarka. Teismas yra pažymėjęs, kad specialus įstatymas – Bausmių vykdymo kodeksas – įsakmiai nurodo, jog bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai skundžiami Kalėjimų departamento direktoriui, o Kalėjimų departamento direktoriaus veiksmai ir sprendimai gali būti skundžiami apygardos administraciniam teismui.“

### *Tyrimo išvados*

13. Atsižvelgiant į Skunde nurodytas aplinkybes, tyrimo metu surinktą informaciją ir teisinį reglamentavimą, tyrimo išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

13.1. dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai netinkamai nagrinėjant skundus / prašymus, susijusius su kratos atlikimu nedalyvaujant Pareiškėjui;

13.2. dėl Kalėjimų departamento pareigūnų veiksmų nagrinėjant skundą.

### ***Dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai netinkamai nagrinėjant skundus / prašymus, susijusius su kratos atlikimu nedalyvaujant Pareiškėjui***

14. Pareiškėjas Skunde rašo, kad kreipėsi į Marijampolės PN administraciją dėl 2020-09-04 kameroje Nr. 6 atliktos kratos ir dingusių jo asmeninių daiktų, krata buvo atlikta Pareiškėjui nedalyvaujant. Pareiškėjas grįžęs iš dailės studijos pasigedo asmeninių daiktų. Marijampolės PN pateikė Pareiškėjui atsakymą 2020-09-29 raštu Nr. 20/07-1860, kuriuo jis nepatenkintas.

15. Marijampolės PN, kaip viešojo administravimo subjektas, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, tarp jų, išsamumo principo, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį; atsakymas pareiškėjui turi būti pateiktas per teisės aktuose nustatytus terminus.

16. Kaip nustatyta Seimo kontrolieriui išanalizavus pateiktą informaciją, Pareiškėjas 2020-09-09 raštu Nr. 75/07-88(801) ir 2020-09-14 raštu Nr. 49/07-2129(824) kreipėsi į Marijampolės PN administraciją dėl netinkamai atliktos kratos ir skundėsi, kad kratos metu dingo jo asmeniniai daiktai: šampūnas, klijai, kortų malka ir higienos priemonės.

Marijampolės PN pateikė Pareiškėjui atsakymą 2020-09-29 raštu Nr. 20/07-1860, kuriame nurodyta, kad Marijampolės PN pareigūnai, 2020-09-04 atlikdami kratą Pareiškėjo gyvenamojoje kameroje Nr. 6, vadovavosi Instrukcija, kurioje nėra nurodyta, kad nuteistieji privalomai turi dalyvauti kratoje. Marijampolės PN taip pat informavo, kad, remiantis tarnybiniu pranešimu Nr. 58/05-5946 dėl neplaninės kratos kameroje Nr. 6, skunde minimi Pareiškėjo daiktai nebuvo paimiti.

Seimo kontrolieriui įvertinus šio atsakymo turinį, nustatyta, jog nėra aišku, kur dingo Pareiškėjo skunde minimi daiktai, ir kyla klausimas, kodėl Marijampolės PN pareigūnai, nagrinėdami Pareiškėjo skundą / prašymą ir pateikdami atsakymą, nevertino kratos atlikimo metu filmuotos medžiagos ir nesivargino nustatyti, kur yra Pareiškėjo asmeniniai daiktai. Taigi, atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad Pareiškėjo kreipimaisi į Marijampolės PN išnagrinėti neišsamiai, nevertintos kratos metu vaizdo registratoriumi užfiksuotos aplinkybės, nenustatyta, kur dingo Pareiškėjo asmeniniai daiktai.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog Marijampolės PN pareigūnai, nagrinėdama Pareiškėjo skundo / prašymo aplinkybes, nesivadovavo VAI įtvirtintu išsamumo principu.

17. Pažymėtina, jog kratos ir apžiūros yra atliekamos siekiant užtikrinti, kad suimtieji laisvės atėmimo vietoje neturėtų su savimi uždraustų daiktų, tarp jų, ir narkotinių medžiagų, ginklų; pagrindinis kratų ir apžiūrų tikslas yra užtikrinti kalinamų asmenų, pareigūnų ir kitų laisvės atėmimo vietoje dirbančių asmenų saugumą. Pareigūnų įstatyminė pareiga atlikti nuolatinę kamerų stebėjimo kontrolę negali paneigti jų pareigos *tinkamai* atlikti teisės aktuose nustatytus veiksmus. Kratų atlikimo tvarka yra įtvirtinta specialiaame teisės akte – Instrukcijoje. Instrukcijoje numatyta, kad kratas ir apžiūras atliekantys pareigūnai privalo būti reiklūs suimtiesiems (nuteistiesiems), korektiški, nežeminti jų garbės ar orumo, negadinti šių asmenų daiktų.

18. Instrukcijos 141 punkte įtvirtinta, kad patalpų kratos ir apžiūros gali būti planinės ir neplaninės.

Skundo tyrimo metu išsiaiškinta, kad MPN Pareiškėjo kameroje Nr. 6 2020-09-04 atlikta krata buvo neplaninė. Krata atlikta siekiant surasti ir paimiti suimtiesiems ir nuteistiesiems draudžiamus turėti daiktus. Atliekant tyrimą nustatyta, kad 2020-09-04 atliktos kratos metu kameroje Nr. 6 neleistinų turėti daiktų rasta, tai buvo telefonas ir laidai; tai patvirtina pateiktas tarnybinis pranešimas.

Skundo tyrimo metu taip pat nustatyta, kad Tarnybiniame pranešime nėra užfiksuota duomenų apie kratos metu iš Pareiškėjo kameros paimtus jo asmeninius daiktus, nors krata buvo filmuota vaizdo registratoriumi (šios pažymos 5.4 punktas).

19. Instrukcijos 156 punkte įtvirtinta kamerų kratos atlikimo tvarka. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad, pagal Instrukcijoje numatytą reguliavimą (šios pažymos 11 punktas), kratos metu nuteistieji (suimtieji) turi būti išvedami iš kameros, tai reiškia, kad prieš atliekant kratą kaliniai turi būti kameroje, pastovioje jų gyvenamojoje vietoje.

Europos kalinimo taisyklių 54.8 punkte nurodyta, kad kaliniai turėtų dalyvauti, kai yra atliekama jų asmeninio turto krata, išskyrus atvejus, kai tai draudžia tyrimo būdai arba yra potenciali grėsmė personalui.

Skundo tyrimo metu nustatyta, kad, Pareiškėjui būnant dailės studijoje, jo gyvenamojoje kameroje Nr. 6 buvo atlikta krata; apie jos atlikimą Pareiškėjui nebuvo žinoma. Grįžęs į kamerą Pareiškėjas pasigedo savo asmeninių daiktų ir higienos priemonių, kurių paėmimas nėra užfiksuotas tarnybiniame pranešime.

Pažymėtina, jog, nors MPN administracija Seimo kontrolieriui pranešė, kad teisės aktai nenumato, jog atliekant neplanines kratas pataisos namuose yra privalomas nuteistojo dalyvavimas, Instrukcijos 157 punkte primygtinai nurodyta, kad, atliekant gyvenamosios patalpos kratą, kratos metu šioje patalpoje *esant galimybei paliekamas vienas joje gyvenantis suimtasis (nuteistasis)*.

Seimo kontrolieriaus nuomone, tokie pareigūnų veiksmai atliekant kratas, kuomet nuteistųjų nėra kameroje, sukuria prielaidas kilti nepasitikėjimui tarp nuteistųjų ir pareigūnų.

Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (CPT) yra ne kartą pabrėžęs, kad reikia skatinti pasitikėjimu grįstus nuteistųjų ir pareigūnų santykius, kuomet mažėja bet kuriai įkalinimo įstaigai būdinga įtampa ir tuo pačiu metu žymiai mažėja smurto atvejų ir netinkamo elgesio tikimybė.

20. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad Skundo dalis dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai nagrinėjant skundus / prašymus, susijusius su kratos atlikimu nedalyvaujant Pareiškėjui, yra pagrįsta.

### ***Dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų nagrinėjant skundą***

21. Pareiškėjas Skunde Seimo kontrolieriui rašė, kad kreipėsi į MPN dėl netinkamai atliktos



kratos ir gavo atsakymą 2020-09-29 raštu Nr. 20/07-1860, kuriuo buvo nepatenkintas, todėl parašė 2020-10-26 skundą Kalėjimų departamentui (skundas KD buvo gautas 2020-11-05. reg. Nr. 2G-4486), 2020-12-16 sulaukė atsakymo, kuris yra neišsamus.

22. Pareiškėjo Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Kalėjimų departamentas į Pareiškėjo 2020-10-26 skundą, gautą 2020-11-05, atsakymą išsiuntė 2020-12-10 raštu Nr. 2S-4431. Pareiškėjas skunde išvardijo daug įvairių aplinkybių, ne tik dėl kratos atlikimo, taip pat prašė įvertinti ir kelių kitų Marijampolės PN direktoriaus atsakymų teisėtumą ir pagrįstumą.

Įvertinus Kalėjimų departamento atsakymą Pareiškėjui nustatyta, kad į kai kuriuos klausimus atsakyta išsamiai, remiantis teisės aktų nuostatomis, keletas klausimų (dėl radijo taško, dėl laisvalaikio užimtumo ir kt.).

Pareiškėjui taip pat buvo paaiškinta, kad dalies jo argumentų Kalėjimų departamentas visai nenagrinės, nes, „Kalėjimų departamento nuomone, jie laikytini pertekliniais, todėl detaliau nedėstyti ir neanalizuojami“ (šios pažymos 4.2.6. punktas). Kalėjimų departamentas, motyvuodamas nuostatą dėl dalies skundo aplinkybių nenagrinėjimo, vadovaujasi Europos Žmogaus Teisių Teismo ir LVAT praktika; nurodė, jog „nagrinėjant skundą pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama kaip reikalavimas detaliam atsakymui į kiekvieną argumentą“. Pareiškėjui nurodyta atsakymo apskundimo tvarka.

23. LVAT praktikoje laikomasi nuostatos, kad BVK 183 straipsnio 1 dalyje numatyta bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimo tvarka yra privaloma išankstinio ginčo dėl bausmės vykdančių institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų nagrinėjimo ne per teismą tvarka. Teismas yra pažymėjęs, kad specialus įstatymas – Bausmių vykdymo kodeksas – išakmiai nurodo, jog bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai skundžiami Kalėjimų departamento direktoriui, o Kalėjimų departamento direktoriaus veiksmai ir sprendimai gali būti skundžiami apygardos administraciniam teismui.

LVAT taip pat yra pažymėjęs, kad vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, jog visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.

VAĮ 1 straipsnyje, apibrėžiančiame aptariamo įstatymo paskirtį, nustatyta, jog šis įstatymas sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad „visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms; nustato viešojo administravimo principus, viešojo administravimo sritis [...], taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų, skundų ir pranešimų nagrinėjimą; įtvirtina kitas asmenų ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje“. VAĮ 3 straipsnyje nurodyta, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo, subsidarumo ir kitais šioje įstatymo normoje išvardytais principais. Tai reiškia, jog kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma bendrųjų, be kita ko, konstitucinių teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.) (šios pažymos 11 punktas).

24. Atkreiptinas dėmesys, kad Kalėjimų departamentas yra viešojo administravimo subjektas, todėl, nagrinėjant pareiškėjų skundus ir prašymus, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis ir kitų viešojo administravimo srityje taikomų teisės aktų, įskaitant ir Viešojo administravimo įstatymą, Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisykles.

Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje įtvirtinti principai, kurių privalo laikytis viešojo administravimo subjektai. Vadovaujantis VAĮ įtvirtintu išsamumo principu – viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas

visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes. Taigi, viešojo administravimo subjektai, rengdami atsakymus, privalo įvertinti pareiškėjo prašymo turinį ir pateikti teisės aktų nuostatomis pagrįstą, aiškų ir argumentuotą atsakymą, kuriame būtų atsakyta į visus keliamus klausimus, o jei prašoma informacija nepateikiama, turi būti nurodytos priežastys, kodėl tai negali būti padaryta.

Pažymėtina, jog įvertinus Kalėjų departamento 2020-12-10 atsakymo ir Pareiškėjo 2020-10-26 skundo turinį nustatyta, kad atsakyta ne į visus pateiktus klausimus. Nebuvo vertintos kratos atlikimo aplinkybės, būtinybė kratos metu dalyvauti ir Pareiškėjui bei nebuvo išsiaiškinta, kur prapuolė Pareiškėjo skunde minimi daiktai. KD taip pat nevertino kratos metu filmuotos medžiagos, kuria pasinaudojant būtų išsiaiškinta, kur dingo Pareiškėjo asmeniniai daiktai. Kaip minėta pirmiau, Kalėjų departamentas yra privaloma išankstinio ginčo dėl bausmes vykdančių institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų nagrinėjimo ne per teismą tvarka institucija, kuri turi atidžiai ir objektyviai įvertinti visas skunduose nurodytas aplinkybes. Įvertinus šias aplinkybes darytina išvada, kad 2020-12-10 Kalėjų departamento atsakymas yra neišsamus.

25. Įvertinus visas išdėstytas aplinkybes bei Kalėjų departamento Pareiškėjui pateikto atsakymo turinį, darytina išvada, kad 2020-12-10 atsakymas į Pareiškėjo 2020-10-26 skundą yra neišsamus, parengtas nesilaikant VAI įtvirtinto išsamumo principo, nesilaikyta gero administravimo bei atsakingo valdymo principų, todėl Pareiškėjo skundo dalis dėl Kalėjų departamento pareigūnų galimai netinkamų veiksmų nagrinėjant jo skundą pripažįstama pagrįsta.

### **SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAI**

26. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia:

X Skundo dalį dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai netinkamai nagrinėjant skundus / prašymus, susijusius su kratos atlikimu nedalyvaujant Pareiškėjui, pripažinti pagrįsta.

27. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžia:

X Skundo dalį dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo) nagrinėjant jo skundą pripažinti pagrįsta.

### **SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS**

28. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Marijampolės pataisos namų direktoriui rekomenduoja:

28.1. išsiaiškinti 2020-09-04 atliktos kratos metu dingusių Pareiškėjo asmeninių daiktų dingimo aplinkybes ir imtis priemonių, kad ateityje nuteistųjų prašymai ir skundai būtų nagrinėjami išsamiai ir laikantis visų teisės aktų reikalavimų;

28.2. atsižvelgiant į Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą formuojamus standartus žmogaus teisių apsaugos laisvės atėmimo vietose, užtikrinti, kad būtų skatinami pasitikėjimu grįsti nuteistųjų ir pareigūnų santykiai, kad kaliniai turėtų galimybę dalyvauti, kai yra atliekama jų asmeninio turto krata.

29. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Kalėjų departamento direktoriui rekomenduoja užtikrinti:

29.1. kad nuteistųjų prašymai ir skundai būtų nagrinėjami išsamiai ir laikantis visų teisės aktų reikalavimų.

29.2. atkreipti pavaldžių įstaigų dėmesį, kad, atsižvelgiant į Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą formuojamus standartus žmogaus teisių apsaugos laisvės atėmimo vietose, būtų skatinami pasitikėjimu grįsti nuteistųjų ir pareigūnų santykiai, kad kaliniai turėtų galimybę dalyvauti, kai yra atliekama jų asmeninio turto krata.

30. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas